

AARDBEVINGEN IN GENT

Oudere Gentenaars zullen zich ongetwijfeld de aardbeving van 11 juni 1938 herinneren. Maar dat was niet de eerste keer dat Gent beefde.

Over vroegere aardbevingen schreef Pierre Kluyskens, een halve eeuw geleden, namelijk in April 1951 een artikeltje daarover dat wij hier publiceren met de toelating van de familie Kluyskens.

In minder dan vijf weken heeft het Observatorium van Ukkel dus twee aardschokken waargenomen.

Een eerste op 14 maart, om 10.45 u werd ook te Gent door talrijke mensen gevoeld en duurde ongeveer tien seconden. Zij had haar epicentrum in het Eiffelgebergte waar de schade vrij aanzienlijk was, terwijl in ons land alles zich beperkte bij het waggelen van meubels, het vernielen van een paar glazen deuren. Te Gent signaleerde men enkel het inzakken van een vloer in het St-Jorishof, het verschuiven van tafels en stoelen, en het breken van wat eetgerei! De tweede aardschok greep plaats in de namiddag van 16 April, doch was slechts een microseïsme, t.t.z. een schok die door de bevolking niet werd waargenomen en waarschijnlijk een weerslag was van de vorige.

Gelukkig zijn onze streken nooit blootgesteld geweest aan die geweldige en moordende aardschokken die andere landen als Italië, Japan, Turkije, Griekenland of Californië sedert eeuwen teisteren en reeds miljoenen slachtoffers hebben gemaakt.

De aardbevingen in die streken behoren tot de meest verschrikkelijke catastrofes die op een volk kunnen neervallen, want enkele ogenblikken volstaan om een stad of een provincie in een puinhoop te herschepen, dood en vernieling te zaaien.

Met de vulkaanuitbarstingen vormen zij een verraderlijk gevaar welk de mens niet bestrijden of voorzien kan. Brand kan men blussen, zelfs de zee kan men met dijken tegenhouden, men kan zich beschermen tegen bliksem, maar tegen die plotse barsten in de aardkorst zal nooit een wapen gevonden worden.

Zijn wij tot heden van die grote moordende schokken bewaard gebleven, dit wil nog geenszins beduiden dat ons land volledig van aardbevingen gespaard bleef.

Het juiste aantal ervan opgeven is natuurlijk onmogelijk, want vroeger bestonden er noch seismografen, noch seismometers en werden enkel die schokken geëregistreerd die door eenieder waargenomen werden.

Geen dag gaat immers voorbij zonder dat op de ene of andere plek van de wereld een aardbeving zich voor doet en enkel maar voor de eerste helft van de XXe eeuw, werden er honderd duizend, grote en kleine, opgetekend, waarvan vijf en twintig duizend in Italië!

Ofschoon in ons land de schokken doorgaans zwak geweest zijn, hebben zij nochtans steeds de mensen de vrees op het lijf gejaagd, zoals ten andere elk verschijnsel dat plots, onverwachts en geheimzinnig gebeurt.

Reeds in 1711 had een monnik uit Waarschoot, Van der Cruyssen, te Gent een werk uitgegeven “Verhandelinghe van de Aerd-bevinghe”, waarin hij bewees dat er zeven verschillende soorten aardbevingen bestaan: de nederbogende, de nederstotende, de openscheurende, de doorbrekende, de omwerpde, de daverende ende geluidmakende.

Heel wetenschappelijk is dit werk natuurlijk niet doch het oogstte veel bijval en werd zelfs in 1756, na een aardbeving te Gent, alhier herdrukt, wat bewijst hoe de mensen weetgierig waren om de geheimen van het vreemd verschijnsel te doorgronden.

De eerste aardschok in onze gewesten waarover wij iets weten, dagtekent uit het jaar 801. Het is de Bruggeling Nikolaas Despars (1522-1597) die er gewag van maakt in zijn “Chronijcke van den lande en de Graefscepe van Vlaenderen”, verschenen op het einde van XVIe eeuw, werk dat echter niet immer betrouwbaar is.

In dit jaar, beweert Despars, zouden al de Nederlanden door verschillende aardbevingen geteisterd geweest zijn.

Despars heeft ten andere nauwkeurig de belangrijkste aardschokken die in Vlaenderen plaats grepen, opgetekend.

Op 27 Maart 1080, geschiedde er in Vlaenderen, zo lezen wij verder in zijn werk, een “al te vreselijke aardbeving” die kort daarop in 1086 opnieuw de streek teisterde.

Dertig jaar nadien, in 1116, zou een “afgrijselijk grote aardbeving” talrijke huizen en torens hebben vernield.

Van 1116 springt Despars onmiddellijk naar 1362 toen op de Woensdag van de Lange week voor Sinksen een “buitengewoon vreselijke aardbeving” plaats greep.

Van de aardschokken die in 1262 en 1342 in gans Nederland werden waargenomen, maakt Despars echter geen gewag.

De volgende aardschok moeten wij, volgens de schrijver, in 1042 situeren. Over deze die in 1449 plaats greep is hij wat explicieter. Op 23 April 1449, schrijft hij, werd Vlaenderen door een zeer afgrijselijke aardbeving geteisterd, vooral omtrent Brugge, waar men de huizen en andere gebouwen ten alle kante duidelijk zag schudden en roeren en zelfs de schepen op en neer springen, waardoor menige personen van zwak gestel, zo door getroffen werden dat zij er voor hun ganse leven de gevolgen van droegen.

Deze beschrijving is geenszins overdreven, want zij wordt door andere auteurs bevestigd. Zij was immers ook merkbaar in het water evenals die van 1580

waarover de Gentse kroniekschrijver Van de Vivere, die er ooggetuige van was, ons een paar interessante details verschaft: hij schrijft dat er op 6 April (het moest 5 April zijn) 1580 een algemene aardbeving was te Gent en daarbuiten, zodat poorten, torens, kerken en huizen beefden en schudden en van sommigen, stukken naar beneden vielen: het gehele aardrijk, zo vervolgt hij, beefde maar het duurde slechts omtrent een of twee paternosters!”

Die vermaard gebleven aardschok werd inderdaad in Vlaanderen, Holland, Duitsland, Frankrijk en op de Noordzee waargenomen.

Van de aardbevingen van 1602, 1640 en 1652 die ontgensprekelijk ook alhier moeten aangevoeld geweest zijn, is nergens bij een Gentse kroniekschrijver of officieel document sprake. Wel van een kleine aardschok op 23 Augustus 1504. Maar deze van 1692 is ons breedvoerig verhaald in het Resolutieboek van de Schepenen van der Keure in datum 18 September 1692: “Ten selve daghe quart naer den twee hueren naer noen, lezen wij, is in dese stadt ghebeurt een groote aerdbevinghe, die geduert heeft eenen paternoster of meer, soo dat men de ghebouwen van torens, kercken ende huysen claelrijcke zagh schudden ende in het eyndighen tot drymael over ende weder waghghelen als een balance van den zuijder naer den noorder”.

De schade moet vrij aanzienlijk geweest zijn, want de stad kende de vrijstelling van rechten toe voor de materialen nodig tot herstelling der beschadigde gebouwen: “eene groote quantiteyt steenen van doen is door de schaede overghecomen op den achttiende deser maend door het tempeest van aerdbevinghe”.

Die aardbeving geschiedde bijna gelijktijdig met de verschrikkelijke aardschok op het eiland Jamaica in 1692 waargenomen, die geweldige verwoestingen aanrichtte en schier de gehele oppervlakte van het eiland een andere gedaante gaf: de aarde scheurde en barstte, bergen ploften in zee, die een groot deel van Port-Royal overspoelde, terwijl na het cataclysm de pest de overgebleven inwoners kwam bedreigen. Bij die aardbeving werd het fregatschip “Le Cygne” dat aan anker lag, door de baren opgezogen en geslingerd boven op een huizengroep.

Kort daarop, op 11 Januari 1693, werd Sicilië op zijn beurt door een geweldige aardschok geteisterd die het leven kostte aan ongeveer 100.000 mensen.

De eerste helft van de XVIIIe eeuw was rustig alhier maar in begin November 1755 vernam Europa plots met de grootste ontsteltenis dat op 1 November Lissabon, de hoofstad van Portugal de prooi was geworden van een der verschrikkelijkste catastrofes aller tijden: om 9,45 u was een geweldige aardschok, vergezeld van een donderend lawaai, waargenomen geworden; de schok duurde zes minuten en terwijl de bevolking naar de kust vluchtte, kwam plots de zee in een twintig meter hoge watermuur op de stad aangestormd, vernielde alles, zoog duizenden mensen samen met huizen, kerken en bomen

op, en verdween ermede voor eeuwig in de golven.

Op duizenden km. afstand werd de schok waargenomen en in de meeste werelddelen vielen slachtoffers of werd zware vernieling aangericht. De indruk op gans de Europese bevolking was geweldig. De mensen waren door een panische vrees bevangen en in begin Januari werden bijna overal, ook te Gent, openbare gebeden bevolen om het onheil af te keren, want weinig landen bleven van de aardschokken gespaard.

Op 18 Februari daaropvolgende, om 8,20 u 's morgens beefde de aarde te Gent gedurende 1 minuut en twee dagen nadien, op 20 Februari om vier uur in de morgen werd een tweede aardschok waargenomen.

Eenieder dacht reeds alhier dat onze stad als Lissabon met de grond zou worden gelijk gemaakt en velen waren overtuigd dat hun laatste uur was aangebroken. Door paniek bevangen zonden de schepenen een afvaardiging naar de bisschop ten einde hem te verzoeken de openbare gebeden die sedert 15 Januari ingesteld waren, te vermeerderen en zoo spoedig mogelijk een processie te houden om de straffe Gods van de stad af te weren. Bij beveldschrift verboden de schepenen alle publieke bals en spektakels en verder "interdicieren voort geduerende aenstaende Vasten-avondtdagen aen ieder een, wie het zijn te loopen langst de straeten met eenighe masquer kleederen, weldanighe de selve ook souden mogen wesen". De bisschop gaf aan die wens gehoor en richtte een "processie-generaal" in; alle schepenen der beide banken namen eraan deel en het Resolutieboek schrijft: "Men heeft nooyt van menschen geduncken soo veel volck bij een gesien: het was bij naer onmoghelijk van in de cathedrale te comen staen of te knielen, mitsgaeders lancx de straeten te gaen!" Zoals steeds dus, wanneer er groot gevaar is, kwamen de mensen tot inkeer en vonden zij plots terug de richting van de kerk!

Maar overal bleef de aarde beven. Op 2 Juni 1756 om 22u en op 3 Juni om 13 u werden nieuwe aardschokken te Gent waargenomen; "de eerste was zeer ligt en de tweede merkelyk swaerder" schreef de Gazette van Gendt in haar nummer van 7 Juni.

Op 23 Augustus 1759 beefde de aarde andermaal alhier en het jaar daarop, op 20 Januari 1760 werd opnieuw "eene merkelyke aerdbevinge" waargenomen. Er scheen werkelijk aan de reeks schokken geen einde te willen komen, want op 16 juli 1760, om middernacht werden de inwoners der stad eens te meer uit hunnen slaap gewekt door "eene merkelyke sterke aerdbeving, dewelke voor en naar verschillende reprisen heeft gehad".

In de XIXe eeuw telde onze stad ook een paar aardbevingen, doch van geen al te grote betekenis. Deze van 1828 is breedvoerig beschreven geweest in de "Messenger des Sciences historiques"; het is een der eerste wetenschappelijke ontleding van het verschijnsel, met de aanduiding van de verschillende fazen,

de successie-, de undulatie- en de rotatiebeweging.

Typisch detail, de schrijver meldt, zonder het motief ervan te preciseren, dat de honden gans de nacht hadden gehuild. Dit verschijnsel is ten andere heel normaal, en wil niet beduiden zoals lichtgelovige mensen het denken, dat de dieren een speciaal voorgevoel hebben van een nakend onheil, maar is uit te leggen door het feit dat zij de kleinste bodemtrillingen die de mens nog niet kan waarnemen, reeds gevoelen.

Nader bij ons moeten wij de aardshok van 1 Juni 1911 signaleren en vooral die van 11 Juni 1938 die tweemaal zo sterk was als het macroseïsme van 14 Maart j.l.

Wij herinneren ons allen nog zeer goed hoe muren en meubels aan het beven en dansen gingen en hoe de mensen verschrikt buiten hun woningen vluchtten. De schade was toen vrij aanzienlijk en men maakte gewag van ongeveer tien duizend schoorstenen die in het land vernield werden. Dit seïsme is waarschijnlijk bij de sterksten te rekenen die België gekend heeft.

Uit dat alles mogen wij besluiten, dat ook wij niet gespaard blijven van aardshokken, maar dat wij niet al te bevreesd moeten zijn voor catastrofes - ons land heeft er reeds voldoende anderen gekend - en het zijn de Gentenaars niet die als Japanners in papieren woningen zullen moeten gaan wonen!

Pierre KLUYSKENS

April 1951

DAGBOEK TELEGRAMBESTELLERS - DEPECHE-DRAGERS ± 1940

Telegrambestellers vòòr 1940: Telegraafkantoor Korenmarkt Gent

Hubert Verstraeten - Alfons Nicaese - Prudent Van de Putte - Emiel Bohijn - Cesar Albrechts - Desiré De Wette - Swarts - Daems (was van een tweeling) - Edmond De Vos (Gent) - De Vos (Merelbeke) - Bogaert (Gent-alias Figaro) - Julien Vermeulen (Gentbrugge) René Vermeulen (Gentbrugge) - René De Clercq (na 1945 Argentinië) Frans Vercauteren (Ledeberg) - Norbert de Wette (Ledeberg-Oostfront) Van Haute (Ledeberg) - Becaus (Keizerpoort) - Julien Veys - De Baere R. - De Ruyter R. - Steyaert - Arthur Martin (Ledeberg) - Roger van Cauwenberge (Ledeberg) - Norbert Leyman (Gent) - Marcel Lecompte (Gentbrugge NMBS) - Germain Jansens (alias Tarzan-was reeds brievenbesteller) - Vital Boterberg (Gent-Zuid) - Bogaert (Bottelaere) - Vande Sande (alias Tom Flag- Ledeberg Oostfront) - Gust Rapaille.